

Бяла пеперуда

едноактна комедия, 1957 г.

от

Габриела Ръопке
(1920–2013, Чили)

Превод от испански
Нева Мичева

Персонажи:

ЛУИСА ГРЕЙ, секретарка

АМАНДА, неутешима вдовица

ГОСПОДИН СМИТ (ДОН¹ ХАВИЕР), началник

МИЛА СТАРИЦА

ПРОФЕСОРЪТ

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН

*Място на действието: бюро “Изгубени вещи” в голям търговски център.
Обикновен, не особено приветлив офис. Пролетна сутрин.*

На сцената са Луиса Грей, секретарка, и Професорът. Тя търси нещо. Телефонът звъни.

ЛУИСА. Ало, “Рѝсас и ко”, бюро “Изгубени вещи”. Не, господине, имате грешка.

Наберете 822 и питайте там. (*Затваря и се обръща към клиента.*) Тази ли е книгата, която търсите, господин професоре?

ПРОФЕСОРЪТ. Да, госпожице. Точно тази. Намерихте ли време да я прочетете?

ЛУИСА. Да. И ми хареса много повече от “Отнесени от вихъра”. Толкова е тъжна!

(*Пауза.*) Само не разбирам, господин професоре, защо всяка седмица ходите на пазар с книга, при положение че винаги я губите.

ПРОФЕСОРЪТ. Не мога да изляза с празни ръце – без книга се чувствам като гол... А и знам, че дори да я загубя, вие ще я намерите...

ЛУИСА. Имате късмет, че нашето бюро си върши работата...

ПРОФЕСОРЪТ. Така е, не мога да се оплача. Досега не ми се е случвало да си оставя книгата в търговския център, да дойда да я потърся при вас и да я няма.

¹ На испански *don* е същото като “господин” (*señor*), но се употребява само пред собственото име (господин Смит и дон Хавиер са два различни начина за уважително обръщане към човек на име Хавиер Смит). – Б. пр.

ЛУИСА. При всички положения не е лошо да внимавате малко повече...

ПРОФЕСОРЪТ. Какво да се прави – паметта ми отслабва от ден на ден. Хайде. Много ви благодаря. До идната седмица.

ЛУИСА. Довиждане. *(Професорът излиза. Луиса взема букета, оставен на нейното писалище. Маха хартията, в която е увит, и потапя цветята във ваза. Отива до прозореца и го отваря. Разнася се тихичък валс. Моментът е като насън. После телефонът звъни. Луиса се връща към реалността и вдига слушалката.)* Ало?... Да, госпожо, “Росас и ко”, бюро “Изгубени вещи”... Няма значение на кой етаж – ако сте го забравили в търговския център, със сигурност е при нас... Моля, заповядайте, госпожо. *(Затваря, тръгва към писалището си. Влиза Аманда.)*

АМАНДА. Кой беше при теб, Луиса?

ЛУИСА. Професорът, дето всяка седмица губи по една книга. Понякога са много хубави и ги чета с удоволствие.

АМАНДА. О, значи не е бил дон Хавиер?

ЛУИСА. За какво ти е шефът, Аманда?

АМАНДА. За да му пожелае хубав ден. Толкова самотна се чувствам!

ЛУИСА. Ами пожелай ми на мен. Здравей, Аманда, да ти е хубав денят!... Чудесна сутрин, нали?

АМАНДА. Здравей, Луиса, да ти е спорен и... Не става... не е същото... Не е същото!

ЛУИСА. Не е ли?

АМАНДА. Двайсет години всяка сутрин Роландо ми пожелаваше да ми е спорен и хубав денят, дори когато сме били скарани, и не мога да отвикна от сутрешния поздрав, но ми трябва баритон насреща, иначе не върши работа. *(Хлипва.)*

ЛУИСА *(утешително)*. Хайде, хайде... Стига тъжни мисли...

АМАНДА. Откакто овдовях е все така...

ЛУИСА. Представям си колко ти е трудно. Обаче с течение на времето...

АМАНДА. Не мога да свикна, Луиса, не мога. От шест месеца съм вдовица, а ми е мъчно като първия ден. *(Плаче.)*

ЛУИСА. Впрочем господин Смит не е баритон.

АМАНДА. Но все пак е мъж. Това е важното!

ЛУИСА. Божичко... Не се разстройвай, Аманда... Едно чайче не искаш ли? Нещо за успокояване на нервите. Натрупала се е сума ти работа.

АМАНДА. Сега ще се съвзема... Ще се опитам де, защото истината е... *(Прекъсва я появата на г-н Смит. Влизането му е съпътствано с малък смешен военен марш.)*

ГОСПОДИН СМИТ. Добър ден, добър ден, добър ден.

ЛУИСА. Добър ден, господине.

АМАНДА. Добър ден, добър ден, добър ден! *(Към Луиса.)* Така е далеч по-добре. *(Излиза.)*

ГОСПОДИН СМИТ. Днес трябва сериозно да запретнем ръкави. Нещо ново за подписване?...

ЛУИСА. Нищо, господине.

ГОСПОДИН СМИТ. Някой да ме е търсил?...

ЛУИСА. Никой, както обикновено.

Господин Смит се покашля смутен. Отива до писалището си и вади някакви книжа. Малко след това забелязва, че прозорецът е отворен, и строго поглежда Луиса.

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожице Луиса, бихте ли ми обяснили защо този прозорец е отворен?... Знаете, че ненавиждам теченията. Затворете го!

ЛУИСА. Пролет е, господине. Първият ден от пролетта...

ГОСПОДИН СМИТ. Навън може да е каквото си ще, госпожице, но тук, вътре, е четвъртък, работен ден. А работата изисква концентрация. Не птичи песни.

ЛУИСА. Щом казвате, господин Смит. *(Отива примирено до прозореца и го затваря.)*

ГОСПОДИН СМИТ. Да си знаете за в бъдеще. *(Забелязва цветята.)* Ами това... Какво означава това?

ЛУИСА *(с търпелив, обяснителен тон)*. Цветя. Във ваза.

ГОСПОДИН СМИТ. Знам какво са. Питам откъде са се взели тук и защо. Надали са поникнали от вазата. Цветя... Безобразие!

ЛУИСА. Аз ги донесох, господине.

ГОСПОДИН СМИТ. Тогава ги отнесете, и то възможно най-бързо. И да не съм видял повече такова нещо. Следващия път, когато вашият приятел реши да ви подарява букети, бъдете така любезна да си ги държите вкъщи, вместо да предизвиквате неразбории в офиса.

ЛУИСА *(засегната)*. Нямам приятел, господине. Сама си ги купих.

ГОСПОДИН СМИТ. И таз добра! Да пръскате пари за цветя. Жените не са с ума си, мен ако питате. *(Вади букета от вазата и го хвърля в кошчето за боклук. Пауза.)* Отивам на среща с господин управителя.

Излиза. Луиса поглежда цветята и въздъхва. Сяда пред пишещата си машина и съсредоточено започва да трака по клавишите. След малко – с вид на човек, който се ослушва – много тихо влиза Милата старица.

СТАРИЦАТА. Добър ден... *(Луиса не я чува, затова жената се доближава до нея и внимателно я докосва.)* Добър ден!

ЛУИСА *(стряска се)*. Олеле!

СТАРИЦАТА. Извинете, че ви изплаших...

ЛУИСА. Не съм ви чула да влизате, госпожо. С какво мога да ви помогна?

СТАРИЦАТА. Тук ли държите изгубените неща?

ЛУИСА. Да, госпожо.

СТАРИЦАТА. Понякога не виждам добре какво пише по табелите на вратите и се обърквам...

ЛУИСА. Нещо търсите ли, или нещо сте намерили?...

СТАРИЦАТА *(простичко)*. Търся. Един сувенир.

ЛУИСА. Опишете ми го, моля. Няма значение в кой отдел сте го загубили – всичко, намерено в нашия търговски център, до денонощие се предава в бюрото.

СТАРИЦАТА. Не, не съм го загубила в центъра.

ЛУИСА *(леко изненадана)*. Тогава не съм сигурна как ще се намери... Опишете ми го все пак.

СТАРИЦАТА. Не помня добре... мисля, че е изчезнал преди години.

ЛУИСА. Години!

СТАРИЦАТА. И не се сещам какъв точно беше...

ЛУИСА. Госпожо...

СТАРИЦАТА. Ако се сещах какво представлява или къде съм го изгубила, нямаше да дойда за помощ при вас, нали разбирате.

ЛУИСА. Но за какво става въпрос – някой семеен сувенир ли?... Нещо за спомен от друг човек или от друга страна?...

СТАРИЦАТА. Не нещо за спомен, госпожице, а просто спомен. Един спомен от младостта ми, изгубен отдавна...

ЛУИСА. Извинете, госпожо, май не разбирам...

СТАРИЦАТА. На моите години единственото богатство на човека са спомените му. На мен все още ми се намират някакви, но знам със сигурност, че най-важния, най-

хубавия съм го изгървала някъде по пътя. Излетял ми е от паметта като птица и оттогава никакъв го няма.

ЛУИСА. Госпожо... Струва ми се, че грешите. Ние тук не се занимаваме с...

СТАРИЦАТА. Само не ми казвайте, че нямате спомени. Хората толкова често ги губят...

ЛУИСА. Не... При нас спомени въобще не постъпват... А иначе...

СТАРИЦАТА (*прекъсва я*). О, моля за извинение. За малко и това да забравя. (*Отваря чантичката си. Вади визитка и я подава на Луиса. Луиса прочита името и се учудва.*)

ЛУИСА. Момент, госпожо. Ще повикам началника. Заповядайте, седнете.

Излиза. Милата старица се озърта любопитно. Надниква тук и там, после сяда. Влиза господин Смит, следван от Луиса. За миг и двамата наблюдават безмълвно възрастната жена.

ГОСПОДИН СМИТ (*към Луиса, полугласно*). Това ли е тя? (*Луиса кимва.*) И е тук по линия на братовчедата на министъра на образованието... Влиятелен човек, неоценим шанс! (*Съкрушено.*) Само че... сигурно не е с всичкия си... може и опасна да е.

ЛУИСА. Съмнявам се.

Луиса отива на писалището си и се захваща с работа. Господин Смит се вижда принуден сам да се оправя със ситуацията.

ГОСПОДИН СМИТ (*със светски тон*). Добър ден, госпожо. Моята секретарка ме осведоми за вашето запитване. Държа да подчертая, че първата задача на нашето бюро е грижата за интересите и собствеността на клиентите на търговския център, но се боя, че във вашия случай...

СТАРИЦАТА. Много просто, господине. Става въпрос за...

ГОСПОДИН СМИТ. Разбрах за какво, госпожо...

СТАРИЦАТА. Нищо и никакво.

ГОСПОДИН СМИТ. Не е съвсем както си го представяте, уважаема. (*Пауза.*) Много бих искал да помогна, но...

СТАРИЦАТА. Просто един спомен, господине.

ГОСПОДИН СМИТ. Именно, госпожо.

СТАРИЦАТА. Не може ли любезно да заръчате на вашата секретарка да потърси?...

ГОСПОДИН СМИТ. За може не – може, но няма смисъл.

СТАРИЦАТА (*разочарована*). Значи вярно нямате спомени.

ГОСПОДИН СМИТ. Не, нямаме спомени.

СТАРИЦАТА. Но... на мен ми казаха, че във вашето бюро се събира всичко изгубено...

ГОСПОДИН СМИТ. Така е, госпожо. Но не *всичко*.

СТАРИЦАТА. Аз мога пак да намина по-нататък, ако ви е нужно време да...

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожо, да идвате в бюрото да търсите загубен спомен е все едно да молите слънцето да не изгрява или да вините зимата, понеже...

СТАРИЦАТА. Че защо не? Всичко подлежи на договаряне. Ще попита човек, ще се обясни и ще се стигне до някакво споразумение.

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожо... ако обичате!

СТАРИЦАТА. Обичам, господине, затова и възразих. Не е задължително човек да разговаря само със своите себеподобни. Спомнете си за свети Франциск от Асизи... Той е разговарял с птиците.

ГОСПОДИН СМИТ. Само дете не се знае дали птиците са му отговаряли. (*Пауза.*)

Госпожо, безкрайно съжалявам, но времето ми е ценно и... (*Поглежда визитката и*

прави видимо усилие да се овладее.) Разберете, за мен би било истинско удоволствие да ви помогна, обаче...

СТАРИЦАТА. Дошла съм за нещо толкова просто.

ГОСПОДИН СМИТ. Не, госпожо. Не е толкова просто. *(Привиква Луиса с жест и тихо и напрегнато ѝ заговаря.)* Досега не бях изпадал в подобно положение. Всеки ден идват хора без връзки да си търсят шапките и чадърите, а ние ги имаме в толкова модели и разцветки, че могат да си избират, ако желаят. Веднъж да ми падне случай да угодя на самия министър и гледай каква история...

Прекъсва го влизането на Припрения господин.

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Добър ден. Сряда, дваисети. Два следобед. Чадър, жълта коприна, прозрачна дръжка. Забравен в отдел “Шапки”.

ЛУИСА. Момент така, господине, отивам да проверя.

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Бързо, моля.

ГОСПОДИН СМИТ. Заповядайте, седнете.

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Абсурд. Загуба на време.

ГОСПОДИН СМИТ. Който губи чадъри, ще губи и време. *(Смее се на шегата си.)*

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Никога нищо не губя.

ГОСПОДИН СМИТ. А жълтия чадър?

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Жената.

ГОСПОДИН СМИТ. Ех, жените! Вечно нещо губят...

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Да.

ГОСПОДИН СМИТ. Не знам как не се губят целите понякога...

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Моята се.

ГОСПОДИН СМИТ. Моля?

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Остави бележка. “Заминавам. Прибери чадъра. Изгуби ме завинаги.”

ГОСПОДИН СМИТ. Какво нещо! Но вие не се тревожете. Ще се върне.

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Боже опази. Вашата?

ГОСПОДИН СМИТ. Моята? *(Изненадан.)* Госпожицата не ми е съпруга, а секретарка.

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Кой би рекъл.

ЛУИСА *(влиза с чадъра)*. Този ли е, господине?

ПРИПРЕНИЯТ ГОСПОДИН. Той. Мерси. Дано вали. *(Излиза бързо.)*

Луиса взема някакви книжа и също излиза. Господин Смит се обръща към Милата старица, която е наблюдавала сцената.

ГОСПОДИН СМИТ. Видяхте ли този човек, госпожо? Редовен човек, практичен. Дойде да си търси изгубения чадър – реална вещ, която може да се пипне. Защо не постъпите като него?

СТАРИЦАТА. Аз чадър си имам.

ГОСПОДИН СМИТ. Говоря по принцип. Дадох ви господина за пример.

СТАРИЦАТА. Пример за какво?...

ГОСПОДИН СМИТ. За това, че две и две е четири. Че някои неща няма как да се променят.

Те са... каквото са. Материалното и нематериалното са две отделни области и това не е въпрос на предпочитание или на мнение. Първото...

СТАРИЦАТА. Въобще не разбирам какво ми говорите, господине. Моля ви, помогнете ми да си намеря спомена и няма да ви преча повече!

ГОСПОДИН СМИТ *(нервиран)*. Не мога, госпожо, не мога.

Милата старица не настоява. Кратко мълчание.

СТАРИЦАТА (*заговаря, сякаш е разсъдила*). Знаете ли, има нещо вярно...

ГОСПОДИН СМИТ. Всичко, което ви казах, е и вярно, и изпитано.

СТАРИЦАТА. Не, имам предвид онова, което спомена господинът, дето току-що си тръгна. За вашата секретарка. Там наистина има нещо. Вие двамата... не сте ли мислили да се ожените?

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожо!... Как си позволявате!...

СТАРИЦАТА. Тя е сама, вие сте сам...

ГОСПОДИН СМИТ. Нищо подобно! Аз не съм сам!

СТАРИЦАТА. Всички сме така.

ГОСПОДИН СМИТ. Всички без мен!

СТАРИЦАТА. Сигурен ли сте?

ГОСПОДИН СМИТ. Аз съм си предостатъчен.

СТАРИЦАТА. Не ви личи.

ГОСПОДИН СМИТ. Умея да кърпя чорапи, пера се без проблем и знам за колко минути да сваря яйце.

СТАРИЦАТА. А с кого разговаряте?...

ГОСПОДИН СМИТ. Със себе си. И смея да твърдя, че никой не ми е казвал нещата, които ми казва моето отражение в огледалото, докато се бръсна.

СТАРИЦАТА. Че какво друго да ви казва освен истината? А нея никой не обича да я чува...

ГОСПОДИН СМИТ. Уважаема, истината е моят живот.

СТАРИЦАТА. Най-хубавото у другите е, че могат и да излъжат...

ГОСПОДИН СМИТ. Всичко това е чиста загуба на време и аз...

СТАРИЦАТА (*без въобще да му обръща внимание*). Мога да се закълна, че тя има нежни чувства към вас...

ГОСПОДИН СМИТ. Кой? Към мен? Тя? Никога не би ми хрумнало. Вечно навъсена, вечно облечена в тъмно... (*Пауза.*) Вие сериозно ли така смятате?

Влиза Луиса. Господин Смит я поглежда. После отново. Дочуват се – още по-деликатно – ноти от далечния валс.

ГОСПОДИН СМИТ (*приповдигнато*). Какво желаете, Луиса?

ЛУИСА (*изненадана от тона му*). Списъка с окончателно изгубените неща.

ГОСПОДИН СМИТ (*меден-меден*). Второто чекмедже отляво.

Луиса отива до въпросното чекмедже, вади лист, понечва да излезе, но се спира и внимателно се вглежда в началника си.

ЛУИСА (*втрепенена в господин Смит*). Всичко наред ли е, господин Смит?

ГОСПОДИН СМИТ. Да, защо?

ЛУИСА. Добре ли сте?

ГОСПОДИН СМИТ. Идеално. Какво ви кара да си мислите, че не съм?

ЛУИСА. Вашата вежливост, господине. Последния път, когато ви чух да говорите с такъв глас, беше ден преди да постъпите в болницата с пневмония.

ГОСПОДИН СМИТ (*гръмогласно*). Нищо ми няма – нито пневмония, нито друго. Какво намекувате, че не мога да бъда вежлив ли? Че никога не съм мил? Е, госпожице, да знаете, че когато реша, мога да съм мек като агънце, чувате ли? Агънце! (*Луиса излиза объркана. Господин Смит се обръща към милата старица.*) Видяхте ли? А вие разправяхте за нежни чувства... Болен съм бил... Пневмония и ала-бала...

СТАРИЦАТА. Господине...

ГОСПОДИН СМИТ. Какво?

СТАРИЦАТА. Списъкът с окончателно изгубените неща...

ГОСПОДИН СМИТ. Моля?

СТАРИЦАТА. Може пък моят спомен да е сред тях.

ГОСПОДИН СМИТ. Ако е в този списък, простете се с него завинаги. В нашето бюро окончателно изгубеното е изгубено... окончателно! Няма намиране, няма връщане, няма продължение.

СТАРИЦАТА. А ако все пак се появи отнякъде?

ГОСПОДИН СМИТ. Пак изчезва. Тук, когато аз кажа нещо, никой не ми противоречи. Та слушайте какво ще ви кажа, госпожо: бъдете така любезна да си тръгнете. Нищо не мога да направя за вас.

СТАРИЦАТА. Защо не опитате?...

ГОСПОДИН СМИТ (*отчаян*). Опитвам и още как! (*Пауза.*) Вижте, госпожо, имам специално предложение за вас. Елате утре и си купете нещо от нашия търговски център, изпуснете си шалчето или ръкавицата... и заповядайте в понеделник да си ги приберете. Какво ще кажете?

СТАРИЦАТА. Имам три шалчета, господине. И два чифта ръкавици – вълнени за зимата и копринени за лятото. На мен съвсем друго ми е нужно.

ГОСПОДИН СМИТ. Добре. Само и само да приключим с това мъчение, госпожо... готов съм да ви дам каквото кажете. Назовете го и аз... (*Посяга към джоба си, за да извади портфейл.*)

СТАРИЦАТА. Сувенир. Спомен. Независим, вълнуващ, завършен... Такъв, че да ми носи радост през пролетта и тъга през есента. Това е единственото, което ми трябва, и вие няма как да го изкарате от джоба си, дори да бяхте фокусник.

ГОСПОДИН СМИТ. Предавам се. Предавам се!... (*Крещи.*) Госпожице Луиса... Луиса! ЛУИСА (*пристига запъхтяна*). Да?

ГОСПОДИН СМИТ. Давам ви десет минути да решите този въпрос.

ЛУИСА. Но господине...

ГОСПОДИН СМИТ (*поглежда часовника си*). Девет минути и четиресет и пет секунди! (*Излиза.*)

ЛУИСА (*след кратка пауза*). Госпожо, а защо не си харесате нещо друго? Някое шал... (*Милата старица енергично клати глава.*) Някоя хубава книга... (*Пак клатене на глава.*) Сигурна съм, че господин Смит много би се радвал да предложи на вашия избор всичко, което имаме на разположение в бюрото.

СТАРИЦАТА. Това, дето го имате на разположение, е същото, от което искам да се отърва.

ЛУИСА. Не разбирам.

СТАРИЦАТА. Самотата.

ЛУИСА. Самотата ли?

СТАРИЦАТА. Никога ли не се замисляте за нея?

ЛУИСА. Аз съм зает човек – какво ли не ми е на главата...

СТАРИЦАТА. Има неща, с които не е нужно да си занимаваме главата – тях ги отмятаме с чувствата. Но за себе си замисляте ли се, за живота си?

ЛУИСА. Моят живот не е нищо особено. Същият като на всеки друг: понякога забавен... понякога скучен. Работя... ходя на кино... излизам с приятели...

СТАРИЦАТА. Защо се самозалъгвате, Луиса?

ЛУИСА. Не разбирам, госпожо... Какво искате да кажете, какво очаквате?

СТАРИЦАТА. Това място още малко и ще се пръсне от самота. Не я ли чувате да скимти по ъглите, да вее край вас като леден вятър? Не я ли помирисвате в прахта на книгите и в безцветната коприна на чадърите? Самотата! На моите години тя няма чак толкова

значение, но на вашите... (Пауза.) Чуйте съвета ми, дъще: не остарявайте без спомени.

ЛУИСА. Хайде пак спомените!

СТАРИЦАТА. Да... Много. Всякакви. От най-сложните до най-семплите... Понякога една зимна вечер е повече от достатъчна.

ЛУИСА. Зимна вечер...

СТАРИЦАТА. Да... Но не от вашите. Вашите вечери, каквито са сега, по-добре ги забравете час по-скоро.

ЛУИСА (отбранително). Моите вечери са такива, каквито и на всички останали.

СТАРИЦАТА. Искате ли да ви ги опиша?

ЛУИСА (повишава тон). Не! Отлично знам за какво говорите, няма нужда.

Пауза. Луиса скрива лицето си в шепи. Светлината постепенно помръква, докато не остава съсредоточена само над нея. Чува се познатият вече валс. Виждаме Луиса сама – седи и шие. Става. Чува се гласът на майка ѝ.

МАЙКАТА. Луиса... Луиса, къде отиваш?

ЛУИСА. Никъде, майко.

МАЙКАТА. Чух, че тръгна нанякъде...

ЛУИСА. Да си потърся син конец.

МАЙКАТА. В твоя несесер трябва да има две макари. Вчера съм ги сложила. Ако ги няма, ти си виновна. Аз съм болна жена, не мога за всичко да отговарям в тази къща...

ЛУИСА. Намерих ги, майко, не се притеснявай.

Мълчание. Тихо звучи валсът.

МАЙКАТА. Луиса... Ще излизаш ли?

ЛУИСА. Не, мамо.

МАЙКАТА. Чувам те, че ходиш. Щом ходиш, значи някъде отиваш.

ЛУИСА. Тук съм си.

МАЙКАТА. Не ми харесва да излизаш сама по това време.

ЛУИСА. Не съм дете, мамо.

МАЙКАТА. Но си жена, а една жена винаги трябва да има едно на ум. Обещай ми, че ще си разумна, Луиса, и ще се пазиш.

ЛУИСА. След някоя и друга година вече няма да има нужда, майко.

МАЙКАТА. Глупости! Още си млада. Тъкмо на възраст да се задомиш. Не мога да разбера защо си още неомъжена. Защо нищо не правиш, за да се омъжиш като хората.

ЛУИСА. Какво по-точно да направя?

МАЙКАТА. Покани приятелите си на гости!... Много ще ми е драго да видя къщата пълна с младежи... Кога ще дойде този ден, Луиса?...

ЛУИСА. Никога.

МАЙКАТА. Колко пъти да ти повтарям, че твоят началник е идеален: хем вдовец, хем състоятелен...

ЛУИСА. Той не ме обича, майко.

МАЙКАТА. Толкова по-добре. Любовта оставя белези.

ЛУИСА. Но и спомени... Спомени!

Самотната светлина угасва. Сцената е отново осветена изцяло и виждаме Луиса изправена в предишната ѝ поза. Милата старица я наблюдава. Луиса отива до

кошчето за боклук, вади букета и решително го връща във вазата. Влиза господин Смит. Изненадан е, че вижда възрастната жена.

ГОСПОДИН СМИТ (*към Луиса*). Какво? Още ли не сте се отървали от нея?

ЛУИСА. Не мога, господин Смит.

ГОСПОДИН СМИТ. Налага се да можете. Щом сте моя секретарка, сте длъжна.

ЛУИСА. Пак ви казвам: не мога.

ГОСПОДИН СМИТ. И защо не?

ЛУИСА. Защото жената е права.

ГОСПОДИН СМИТ. Какво?

ЛУИСА. Имате ли въобще някакви спомени, господин Смит?

ГОСПОДИН СМИТ. Разбира се, че имам. Купища спомени! Що за абсурден въпрос?

ЛУИСА. Аз пък нямам. А искам да имам. Мисля, че и един-единствен ще ми е достатъчен.

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожице Луиса! Да не си изгубихте ума?

ЛУИСА. Напротив, намерих го.

ГОСПОДИН СМИТ. Защо се хващате на приказките на тази особа?

ЛУИСА. Защото са истина. Замислете се за миг, и ще видите, че е права.

ГОСПОДИН СМИТ. И година да мисля, няма се съглася с една луда.

ЛУИСА. Вижте само как живеете, господин Смит, но честно.

ГОСПОДИН СМИТ. Живея чудесно и го знам.

ЛУИСА. Знаете какво ви казват другите.

ГОСПОДИН СМИТ. Не ми трябва никой да ми казва какъв ми е животът!

ЛУИСА. Чуждите очи виждат другояче, което понякога е за добро.

ГОСПОДИН СМИТ. Моите очи се справят отлично. На петдесет съм и чета без очила.

(Пауза.) Госпожице Луиса, понеже знам, че искате съвестно да си вършите работата...

ЛУИСА. Не, господине, казах ви вече: тя е права и не мога...

ГОСПОДИН СМИТ. Сериозно ли говорите? Мисля, че малко ми остава аз да си изгубя ума.

(Вижда букета във вазата.) Тези цветя! Кой?...

ЛУИСА *(предизвикателно)*. Аз. На цветята мястото им е във вазата.

ГОСПОДИН СМИТ. Мили боже, вие сте се наговорили да ме побъркате. *(Звъни телефонът. Луиса вдига.)* Няма ме за никого.

ЛУИСА. Да, момент така, господине. *(Подава слушалката на господин Смит.)*

Министърът на образованието.

ГОСПОДИН СМИТ. Искате да кажете – секретарят на министъра.

ЛУИСА. Не, лично министърът.

Господин Смит се подготвя да говори.

ГОСПОДИН СМИТ *(с променен глас)*. Ало?... Да, господин министър... Не, господин министър... Искате ли питане, господин министър... Тя точно сега е в офиса, да, лично съм поел грижата... Разбира се, как! Вие само кажете и аз... Винаги ще съм насреща, господин министър... *(Затваря.)* Господин министърът настоя да помогна на роднината му и аз съм готов на всичко... преди окончателно да полудея. *(Към Милата старица.)* Дайте да се разберем, госпожо... Дошли сте да търсите спомен, хубаво. Какъв го предпочитате?

СТАРИЦАТА. Някой съвсем простицък, господине.

ГОСПОДИН СМИТ. Скромността краси човека. Но какъв тип спомен желаете?

СТАРИЦАТА. Не съм придиличива.

ГОСПОДИН СМИТ. Аха!... (*Размишлява.*) Сетих се... Луиса, повикайте Аманда, моля ви. (*Луиса излиза. Господин Смит нетърпеливо крачи насам-натат. Аманда пристига развълнувана.*) Госпожо Аманда, имам една молба към вас, но колкото и странна да ви се стори, нека отложим въпросите и коментарите за по-късно, а сега да действаме. Само искам да подчертая, че съм на себе си – да не помислите друго. (*Пауза.*) Скъпа госпожо Аманда, нямате ли случайно някой малък спомен, който да споделите с тази мила дама?

АМАНДА. Моля?

ГОСПОДИН СМИТ. Сто пъти съм ви чувал да казвате колко страдате – значи със сигурност имате някакви спомени за споделяне.

АМАНДА. Но господине... аз не...

ГОСПОДИН СМИТ. Не ми казвайте сега, че със заплатата, която ви плащаме всеки месец, не можете да си позволите спомени. Все някакви трябва да ви се намират. Не, чуйте ме внимателно: нареждам ви да ги изкарате всичките незабавно и да дадете един на тази госпожа. Онзи, който тя си избере!

АМАНДА. Ама тя сигурно ще избере най-хубавия!

ГОСПОДИН СМИТ. Ако стане така, ще ви вдигна заплатата. От сърце ви моля, помогнете ми!

АМАНДА. Добре. Който и да е от спомените ми, стига да не е този за горкичкия Роландо.

ГОСПОДИН СМИТ. Ако поиска него, ще го откупя на каквато цена посочите. Колко искате за спомена за горкичкия Роландо?

АМАНДА. Господин Смит, такова нещо... не знам бива ли изобщо...

ГОСПОДИН СМИТ. Петстотин... Хиляда... Две хиляди...

АМАНДА. Ваш е. (*Пауза. Доближава се до милата старица.*) Всичко започна един пролетен ден, когато бадемите цъфтяха.

ГОСПОДИН СМИТ (*киха*). Само недейте за бадеми... (*Пак киха.*) Алергичен съм.

АМАНДА. Не мога да говоря за Роландо, без да спомена бадемите!...

ГОСПОДИН СМИТ (*киха отново*). Дявол го взел! (*Аманда понечва да продължи.*) Не! Замълчете! Ако още веднъж чуя думата... (*Киха.*) ...ще ми стане нещо. Сериозно, да му се не види... Не... не, Аманда, не става така. Свободна сте... Излезте!

Аманда излиза сащисана. Господин Смит се отпуска безсилно в стола зад писалището си и шумно се изсеква в носната си кърпа. Пауза. Гледа вренчено Милата старица, която сяда и вади плетиво от чантичката си.

ГОСПОДИН СМИТ (*на ръба на нервен срив*). Какво правите?

СТАРИЦАТА. Развличам се, докато чакам.

ГОСПОДИН СМИТ. Защо не се приберете вкъщи? Обещавам да ви уведомя веднага щом постъпи някой хубав спомен.

СТАРИЦАТА. Не. Благодаря. Най-разумно е да изчакам. (*Пауза.*)

ГОСПОДИН СМИТ. Госпожо, извадихте късмет. Като гледам, ще трябва да споделя с вас един от моите спомени, а малцина могат да се похвалят с това. Чакайте да помисля кой по-точно... Нещо свежо... важно... приятно... Сетих се!

СТАРИЦАТА. Така ли?

ГОСПОДИН СМИТ. Денят, в който получих медал за най-добър кадър.

СТАРИЦАТА. Кадър като на кино?

ГОСПОДИН СМИТ. Не. Като от личен състав. Избраха ме за най-добър служител.

Сребърен медал с колелото на Фортуна. Не е лошо да знаете, че преди мен само двама са получавали това отличие: началникът на пожарната и председателят на

Сдружението против слънчевите затъмнения – две неслучайни, ярки личности!

СТАРИЦАТА. Господине, много ценя доброто ви намерение, но медалът...

ГОСПОДИН СМИТ. Сребро, госпожо, истинско бижу. След церемонията по връчването го отпразнувахме с банкет. Лично заместник-директорът държа реч. Аз съм скромен човек, повярвайте ми, но не мога да не отбележа, че признанието беше заслужено, и то отдавна... Спомням си, че беше понеделник... (*С последното изречение светлините помръкват и сега виждаме само господин Смит, осветен от един прожектор.*) Бяха ми казали да се явя в единайсет часа. Тъкмо се канех да почукам на вратата, когато чух гласове и не се съдържах, стаих се, без да влизам, и ги подслушах. Говореха за мен... по един крайно ласкав начин. Че съм най-добрият служител на фирмата от десетилетия. И едни хубави думи за моята почтеност... моята тактичност...

ПЪРВИ ГЛАС. Окаян човечец.

ГОСПОДИН СМИТ. Моите заслуги... моята съобразителност...

ПЪРВИ ГЛАС. Кръгъл глупак.

ГОСПОДИН СМИТ. Моите способности...

ПЪРВИ ГЛАС. За нищо не става.

ГОСПОДИН СМИТ. Двайсетте години стаж във фирмата...

ПЪРВИ ГЛАС. За двавет години някой да го е забелязал нещо да върши?

ГОСПОДИН СМИТ. Единственият достоен за награда.

ПЪРВИ ГЛАС. Все на някого трябва да я дадем.

ГОСПОДИН СМИТ (*рязко повишава тон*). Никога не закъснявам...

ПЪРВИ ГЛАС. Никога не е в час.

ГОСПОДИН СМИТ (*отчаяно*). Не, не, не е вярно, аз не съм такъв човек. Те всъщност си говореха съвсем различни неща. Казвах, че съм...

ВТОРИ ГЛАС. Образцов колега. Истински лукс за фирмата.

ГОСПОДИН СМИТ (*облекчено*). Да, нещо от този род беше...

ПЪРВИ ГЛАС. Лъжец и половина. Не заслужава и капачка от буркан.

ВТОРИ ГЛАС. След толкова години стаж е редно да му дадем някакво поощрение.

Сребърен медал и банкет. И реч, разбира се.

ПЪРВИ ГЛАС. Но какво да кажем в нея?...

ВТОРИ ГЛАС. Истината.

ПЪРВИ ГЛАС. Ама вие чувате ли се?

ГОСПОДИН СМИТ. Не, не искам речи. Живот като моя, такъв хубав живот...

ГЛАСОВЕ. Кух... безсмислен...

ГОСПОДИН СМИТ. Не... не... не!...

ВТОРИ ГЛАС. Пия, господа, за нашия образцов колега, верен и отдавна заслужил тази и всяка друга почест. Неговият живот...

ГОСПОДИН СМИТ. Моят живот?...

ГЛАСОВЕ. Кух... безсмислен...

ГОСПОДИН СМИТ (*отчаяно*). Не... не... не... Не съм аз това! (*Светлините бавно се усилват над цялата сцена. Господин Смит се свлича на един стол. Милата старица продължава да плете.*) Никога... Честно... Никога никой не е казвал подобни неща за мен. Това не е спомен, а кошмар, сигурно съм го сънувал и после съм го забравил. (*Пауза.*) Да, кошмар... Въобще не стана така. Не може да е станало така!

СТАРИЦАТА. Лошо ли ви е, господине?

ГОСПОДИН СМИТ. Не, мина ми вече. (*На себе си.*) За някой друг са говорили. Аз не съм такъв. (*Към Милата старица, тревожно.*) Госпожо, чухте ли ме да казвам нещо?

СТАРИЦАТА. Разказвахте за вашия медал.

ГОСПОДИН СМИТ. Медалът ли? Нищо особено. Признавам, че понякога съм склонен към преувеличения... Та какво е един медал в крайна сметка?

СТАРИЦАТА. Ами банкетът?

ГОСПОДИН СМИТ. Храната беше зле, компанията – скучна.

СТАРИЦАТА. Нима!...

ГОСПОДИН СМИТ. *Vanitas vanitatum.*

СТАРИЦАТА. Моля?

ГОСПОДИН СМИТ. Латински. Учил съм го преди години.

СТАРИЦАТА. Човек с култура, то си личи.

ГОСПОДИН СМИТ (*въръща си самочувствието*). Така ли смятате?... *Vanitas vanitatum* ще рече “суета на суетите”. (*Пауза.*) Не ми хрумва какво друго да ви предложи, госпожо.

Боя се, че нямам много спомени, които да ви допаднат.

СТАРИЦАТА. Нали казахте, че имате купища?

ГОСПОДИН СМИТ. Е, така си мислех, да...

СТАРИЦАТА. Добре де... все нещо трябва да ви се намира в този живот... някоя есенна сутрин... някой дъждовен следобед...

ГОСПОДИН СМИТ. Нищо.

СТАРИЦАТА. Ако не нещо, то някой може би?

ГОСПОДИН СМИТ. Никой.

СТАРИЦАТА. Някое добро дело?... Или поне слънчево зайче във водата?

ГОСПОДИН СМИТ. Не. Няма. (*Пауза.*) Съжалявам. (*Милата старица става.*)

Съжалявам... безкрайно съжалявам...

СТАРИЦАТА. Ами друг път значи...

Отпраща се към вратата. Тъкмо понечва да излезе, когато господин Смит внезапно си спомня нещо.

ГОСПОДИН СМИТ. Стойте!... Секунда само, почакайте... Спомних си, че когато бях маък, спасих една пеперуда от удавяне. Това любопитно ли ви е? (*Милата старица кима.*) Значи... седях на брега на едно поточе... И я видях във водата – прърхаше с подгизнали криле... Извадих я със стрък трева... Веднага щом крилето ѝ изсъхнаха, отлетя.

(*Пауза.*) Тя беше... бяла. Бяла пеперуда!...

СТАРИЦАТА. Благодаря ви, господине! Благодаря! Точно такъв спомен търсех!

ГОСПОДИН СМИТ (*доволен от себе си*). О, много се радвам! Чакайте тогава да ви разкажа с подробности. Ще видите какво красиво описание ще стане.

СТАРИЦАТА. Не... не. Няма нужда. Твърде много време ви отнех, господине.

ГОСПОДИН СМИТ. Заникъде не бързае, госпожо.

СТАРИЦАТА. Благодаря, но трябва да си вървя.

ГОСПОДИН СМИТ. Онова утро... водата...

Влиза Луиса.

ЛУИСА. Господин Смит...

ГОСПОДИН СМИТ. Не ме прекъсвайте. Сега като си спомних, ме обзе едно вдъхновение! (*Към Милата старица.*) Елате пак, госпожо, и ще ви разкажа всичко от игла до конец. Онова утро... водата... въздухът... цветята... Винаги държа цветя на писалището си.

ЛУИСА. Моля?

ГОСПОДИН СМИТ. Въздухът е толкова мек в пролетните дни. (*Отваря прозореца.*) Може пък... може да имам душа на поет... (*Изпитва искрено задоволство от себе си.*)

СТАРИЦАТА. Прощавайте, господине, но трябва да си вървя.

ГОСПОДИН СМИТ. Доволна ли сте, госпожо?...

СТАРИЦАТА. Напълно!

ГОСПОДИН СМИТ (*галантно*). За мен, уважаема, беше истинско удоволствие. И толкова простичко в крайна сметка. Че то кой няма спомени?...

СТАРИЦАТА. Да... кой ги няма... па макар и само един... *(Излиза дискретно.)*

ЛУИСА *(вика)*. Почакайте!

ГОСПОДИН СМИТ. Оставете я да си върви, Луиса. И не берете повече грижа, всичко се нареди.

ЛУИСА. Браво на вас, господин Смит.

ГОСПОДИН СМИТ. Защо ме гледате така печално?... Това може да означава вдигане на заплатата. *(Взира се в нея.)* Тези дрехи, Луиза... Прекалено сте сериозна. Вечно в тъмни цветове. А не сте в траур, доколкото ми е известно. *(Пауза.)* Мисля, че нещо по-ярко ще ви стои...

ЛУИСА. Имам една лилава рокля, но отдавна не съм си я слагала...

ГОСПОДИН СМИТ. Според мен просто трябва... *(Прокашля се.)* ...трябва да се връщате на работа! *(Сяда зад писалището си, Луиса – зад своето. След малко господин Смит вдига глава.)* Този прозорец!

ЛУИСА *(послушно става и отива да го затвори)*. Да, господине...

ГОСПОДИН СМИТ. Не. Оставете го отворен. Така де, я какво е хубаво времето навън. *(Луиса се навежда през прозореца, сякаш е забелязала нещо, което проследява с поглед.)* Какво гледате?

ЛУИСА *(връща се на писалището си с прехласнат вид)*. Не знам... стори ми се, че видях... стори ми се, че прелетя една бяла пеперуда!

Двамата работят. Луиса трака на машината си. Тихичко звучи познатият валс.

ЗАВЕСА